

LBRIS

We know
books

Paul Editions

Șos. Ștefan cel Mare nr. 15, Sector 2, București

www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,

vanzari@pauleditions.ro,

Mihaela Enache tel: 0730.660.427;

Nicoleta Monoran tel: 0731.884.583

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Vaida-Voevod, Alexandru

MEMORII VOL III/ Alexandru Vaida-Voevod – București:

Paul Editions, 2025

4 volume

ISBN general: 978-630-6588-78-7

ISBN vol. I: 978-630-6588-81-7

ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD

MEMORII

Între tron și popor –
Labirintul puterii și prețul
trădării

Paul Editions

Alex. Vaida Vassy

[PRESIUNEA GERMANĂ, CEDĂRILE
TERITORIALE ABDICAREA REGELUI CAROL
AL II-LEA GUVERNAREA ANTONESCU]

18 X 1944

Încep să descriu episoade din viața mea, dezvoltată de la 18 octombrie 1918, în România¹.

E o zi aniversară pentru mine. După buletinul Statului Major, și Olpretul a fost recucerit ieri. În 18 X fu cucerit Bădăcinul lui Maniu și Bocșa, satul natal al lui Bărnuțiu.

Ceea ce mă îndeamnă să scriu e haosul de minciuni și pervertiri din presă. Nici cei de bună credință nu pot controla și discerne adevărul. S-a mințit tendențios în timpul politicianist, între 1918 și 1932 și sub Carol al II-lea, apoi s-a mințit ori nu s-a mai putut scrie obiectiv, nici dezminți, sub Antonești. Toți jucau o farsă, sub elucubrațiile retorice ale lui „Ică” și sub dictatura tragicomică a lui Ion Antonescu. A fost o farsă, pentru că nemții prin purtarea lor s-au făcut antipatici în toate straturile sociale românești, purtându-se ca stăpâni de la primul contact. Purtarea sașilor și a șvabilor a contribuit în cea mai mare măsură la adâncirea antipatiei. Morga rece, rezerva grandomană de rasă superioară, organizațiile lor, în costume cu cizme și chipiuri de schiori, discursurile la adunările „Volksgemeinschaft“-urilor², a „Gau“-urilor³, aerele bietului copilandru Andreas Schmidt⁴ etc., etc. Până și Hunedoara era un „Gau” cu capitala „Dimrich” (Deva). Au descoperit că „Dimrich” e fostă colonie germană, că „nordicii” (evident strămoșii nemților) au adus mai întâi civilizația în Dacia, în timpul preroman, predacic. A fost prima „Landnahme”. Au urmat apoi goții, „zweite Landnahme”. În fine, venirea sașilor, șvabilor, alte „Landnahmen”. Revista *Volk im Osten*⁵ ne pregătea pentru definitivă „Iezte Landnahme”⁶.

Era greu sub Antonești, însă ne amenința permanent înlocuirea lor prin Legionari, ținuți în „Bereitschaft”⁷ în Germania, spre a-i slobozi asupra țării, ca nemții să ne guverneze prin ei.

Erau puțini români care, știind suficient nemțește, să poată reuși a afla ceea ce plănuiau și ceceau. Toți nemții și sașii cu care am venit în atingere erau înstrăinați pe aceeași coardă. Cunoscând eu bine felul specific „allddeutsch”⁴⁸, care e caracterizat nimerit prin vorba „*Dummheit und Stolz wachsen auf einem Holz*”, mai izbuteam, exploatând aceste două calități ale lor să mă documentez asupra tainelor lor sufletești. Dar, mai mult decât iscusința discuțiilor unuia și altuia dintre noi, ne servea ca avertisment și cauză de antipatie marele prost Killinger¹⁰ și inițiatorii prostiei acestuia, în care se întreceau „informatorii” lui. Căci nu puteam cuteza să vorbim 3–4 inși, fără ca a doua zi să fie informat Killinger. Nimenea nu a contribuit atâta ca nemții, cu Killinger în frunte, la cimentarea franco-anglo-americanofiliei, ba și la trezirea stimei față de Stalin. Când i-am spus lui Maniu că nemții, aflând de planul său de a încheia pace cu URSS, (ei) ar telefona la Budapesta ca să năvălească ungurii în țară, dânsul mi-a răspuns că trebuie pregătită opinia publică. Am ripostat că aceasta e gata pregătită de nemți.

O conversație caracteristică am avut, în primăvara 1938 ori 1939, cu un profesor din Berlin. Tânărul fiu al lui D. R. Ioanițescu¹¹ elaborase și prezentase teza sa de doctorat la acel celebru economist. Trecând apoi spre Constantinopol, prin București, profesorul a stat câteva zile, vizitând exploatarea de petrol din Valea Prahovei; D. R. Ioanițescu a dat o cină în onoarea lui. [În] afară de câțiva colegi profesori de la Academia de Înalte Studii Comerciale, Dna Ioanițescu – o femeie și mamă-model, de atitudini modeste, burgheze – ne-a invitat pe Voicu Nițescu și pe mine. Nu era intenția de a parada cu foștii miniștri, ci, înainte de toate, trebuința de a avea oaspeți care știau nemțește. De-a stânga dnei ședea neamțul, lângă dânsul, Voicu Nițescu. De-a dreapta eram plasat eu, vizavi cu oaspetele.

Servindu-se mezeluri, cărnățării și șuncă, și fiind sezonul cepei verzi, îi spusei doamnei că mie îmi face foarte bine la stomac ceapa verde, mâncare favorită a mea. Mai în glumă, mai spre a demonstra obiceiul pământului, doamna dispuse să mi se servească ceapă. Am mâncat cu poftă, iar neamțul, gustând, firește nu i-a prins aroma acestei vanilii valahe. Dar conversația se animase, stăpâna o atmosferă familiară, un rezultat-record, când centrul interesului e un oaspe serios, savant.

Pe încetul, conversația a lunecat pe teme politice. Eu eram curios să aflu gândul unui economist de autoritate și de aceea am dezvoltat tema următoare: Europa sudist-orientală, ba [și] cea de la Marea Baltică până la Mediterană, a rămas în stare hatotică. S-ar putea imagina un aranjament economic între statele acestea, însă [acesta] nu ar avea valabilitate, fără un acord politic prealabil. Un *Staatenbund*¹³? *Zollunion*¹⁴? Cum? Germania, Polonia, Statele Baltice, Cehoslovacia sunt republici, Ungaria e republică regală, România, Iugoslavia, Bulgaria și Grecia sunt monarhii. Austria, situată central este republică, frământată de luptele între curentele habsburgice și naziste.

Constituțiile, instituțiile, ideologiile dominante, diferă enorm în aceste state. Ca să nu amintesc decât faptul că în România și Cehoslovacia e introdus sufragiul universal, care asigură o evoluție democratică, oricâte ar fi piedicile politicianiste; e înfăptuită și reforma agrară, asigurările sociale etc., pe când în Ungaria stăpânește feudalismul deghizat, în Germania dictatura etc. Luând ca pildă fie Elveția, fie SUA, ca federații; care ar putea fi capitala, Berna ori Washingtonul, acestei federații pestrițe? Budapesta regalo-republicană, detestată de toți vecinii? Viena, situată și ea central, dar atinsă de inaniție¹⁵?

Atunci, profesorul răspunse lapidar:

— Nu ar putea fi decât Germania, conducerea îi compete celui mai tare!

— Ar trebui să aibă însă asentimentul celorlalte state și e inevitabil ca aceia mai mici să fie întotdeauna mai sensibili.

— Cei mici trebuie să se supună celor mai mari, mai tari.

— Da, însă ca să poată fi o colaborare sinceră, de încredere reciprocă, trebuie asigurate interesele tuturor, fără a brusca susceptibilitățile....

— Soarta celor mai slabi este să se supună de bunăvoie conducerii celui mai tare. În cazul dat, Germania fiind mai tare, conducerea îi revine ei.

— Dar dacă acea conducere nu ar fi acceptată?

— Atunci va trebui să se impună.

— O colaborare onestă nu se poate obține prin siluire...

— Mersul firesc al evoluției este că, cine se opune să fie silit la

supunere. În istoria lumii sunt cunoscute atâtea cazuri când popoare care nu s-au supus au fost exterminate și au dispărut fără urmă...

(Rămas trăsniț, aducându-mi aminte de vorba vieneză *da hast's Kropfeter*¹⁶, dar obișnuit să nu mă las blufat, am răspuns foarte liniștit, zâmbind ironic):

— *Mir sind ziemlich viele solche Beispiele aus der menschlichen Tragikomödie (I. Scherr¹⁷) bekannt. Der bekannteste berührt mich am nächsten. Da war ein Spanier der mächtigste Imperator Roms. Er hat für gut befunden Dajden zu besiegen. Die Legionäre haben [die] ganze Arbeit geleistet. Sie haben keine Maschinengewehre, Kanonen, Flammenwerfer und Tanks gehabt. Aber mit ihren langen Lanzen und kurzen Schwertern gelang es ihnen die männliche Bevölkerung Dacrens ziemlich radikal auszurotten. Nachdem sie sich beruhigten, brachten sie wie alle Kraftmenschen, Weiber. Die Dacierinnen dürften nicht übel gewesen sein. Und so erzeugten die römischen Legionäre und Kolonisten, mit den Dacierinnen, das walachische Volk, das seit 2 Jahrtausenden Dacien bewohnt. Wenn nun, sagen wir, Deutschland Dacien erobern und die Männer austrotten würde, so würden die pommerischen Grenadiere mit den Walachinen, doch wieder nur Walachen erzeugen. Denn es ist Schicksalbestimmung, das in diesem Land nur der Mais und der Walache gedeiht, gleich einem Perpetuum mobile. Der Walache erzeugt den Mais um sich zu nähren, damit er wieder Mais erzeugt und der Mais gedeiht nur den Walachen am Leben zu erhalten.*¹⁸

Cred că a priceput, iar conversația a luat apoi o altă întorsătură. Atâta lipsă de tact și izbucnire de îngâmfare rasistă e de neînchipuit la un oaspe, profesor celebru! Dar și atâta tâmpenie, de a-și trăda gândurile ascunse. (Mai am însă și altele de relevat, incidente care m-au convins perfect: „cu neamțul nu aveai cu cine...)

Înainte de a intra în detalii și a continua schițarea, prin instantanee trăite, a perioadei până la plecarea Regelui Carol al II-lea și de după aceea, trebuie să înșir evenimentele internaționale care s-au perindat între 27 februarie 1938 și 6 septembrie 1940.

Nu trebuie pierdut din vedere că în anul 1938 existau pacte și declarații care ofereau șanse să poată fi salvată neutralitatea României. La 28 octombrie 1920 Marea Britanie a declarat: „Granițele definitive – prin prezentul tratat –, precum și suveranitatea României asupra

teritoriilor ce sunt prevăzute în el nu vor putea fi puse în discuție“. Bazată pe Pactul Kellog¹⁹, România condamna războiul între ea și Rusia.

În 1938, toamna, vizita Regelui Carol al II-lea la Praga. Conform referatului lordului Halifax, care studiasse, ca un fel de înalt expert, situația în Ungaria, după întâlnirea la München²⁰, inițiată de Mussolini (între Chamberlain, Daladier, Mussolini și Hitler), a urmat, spre salvarea păcii, ciungărirea Cehoslovaciei, în beneficiul Ungariei.

Franța și Polonia încheiaseră pact de neagresiune cu URSS 1932 – Sarraut²¹, din inițiativa Moscovei.

În 13 aprilie 1939, premierul Marii Britanii, Chamberlain, declarase în Camera Comunelor: „Dacă prin vreo acțiune care ar amenința direct independența Greciei sau a României, împotriva căreia guvernele grec sau român ar socoti că trebuie să reziste din toate puterile, guvernul britanic s-ar socoti îndatorat să dea îndată guvernului grec sau român tot ajutorul cu putință“.

În aceeași zi, Daladier făcu la Paris o declarație analogă în cameră, în numele guvernului francez.

În 20 aprilie 1939, Gafencu²² la Berlin.

25 august 1939, după ce „comisia de generali“ anglo-franceză, anunțată cu mare aparat prin presă, că a sosit la Moscova pentru încheierea alianței cu Rusia (URSS), Ribbentrop²³, descinde din aeroplan în capitala URSS și semnează „Pactul de Amiciție“ (pregătit de ambasadorul conte Schullenburg). „Comisia de generali“ se reîntoarce acasă.

La 1 septembrie 1939 Germania atacă Polonia (răspunsul în chestia „coridorului Danzig“²⁴ întârziase câteva minute?) și o ocupă în 21 de zile, lăsând ca URSS să ocupe jumătate, fără luptă, la 16 septembrie.

În [21] septembrie 1939, prim-ministrul Călinescu²⁵ [a fost] ucis de legionari.

Zvonuri prin București că Weygand²⁶ dispune în Siria de o armată de un milion. Putem fi liniștiți. Cum va veni până la Dunăre și Carpați, nu se întreabă nimeni. Apoi mai e siguranța ce ne-o oferă Linia Maginot²⁷. Generalul Duval²⁸ avertizează în fiecare duminică,

prin Figaro, că nu sunt la dispoziție unități de armată și de ofițeri, dacă nemții ar sparge totuși Linia Maginot.

Dna de Kohler²⁹ îmi comunică, fără a spune ce a vorbit, că a fost primită la Rege în audiență. Urdăreanu³⁰ îmi comunică [despre] schimbul de scrisori între Regele Carol al II-lea și Hitler, dându-mi să citesc scrisorile. Ele au fost puse la cale de dna Kohler(?) Tot de la Urdăreanu aflu că sosise cu avionul un trimis special din partea lui Hitler, care s-a și reîntors în aceeași zi, după ce fusese primit de Carol al II-lea. Ulterior am [mi s-a] confirmat că fusese Killinger. Regele nu a cedat. Gerstenberg³¹ se plângea că Regele nu-l mai primește și nu răspunde ofertelor germane, doritoare să ne livreze avioane de luptă și instructori.

Gafencu [este] trimis ca ministru la Moscova (1940?).

26-27 iunie 1940, noaptea, ultimatumul URSS e ca în trei zile să retragem trupele din Basarabia și Bucovina de Nord.

Consiliu de Coroană.

30 august 1940 hotărârea de la Belvedere – cedarea Ardealului de Nord.

Trei Consilii de Coroană. După „semnare“ (prin Rege), Germania și Italia notifică României: „Germania și Italia iau asupra lor, cu începere de azi, garanția integrității și inviolabilității teritoriului Statului Român“. Neubacher³² interpretează că, pe viitor, aceste state nu vor mai admite ciungăriri din teritoriul nostru. În primăvara 1941 Molotov³³ încearcă o altă interpretare, la Berlin, fără a izbuti, ceea ce îmi comunică Fabritius³⁴, ca o infructuoasă consolare.

În **5 septembrie [1940]**, Regele numește pe generalul Ion Antonescu³⁵ de prim-ministru și Conducător al Statului.

În **5 septembrie [1940]**, pe la ora 5:00 [după-amiază], fiind chemat, Carol al II-lea mă primește în audiență tristă.

În **6 septembrie 1940**, dimineața, Regele Carol al II-lea pleacă împreună cu Urdăreanu și cu Dna Lupescu.

În **23 noiembrie [1940]** (trei zile după Ungaria), România, prin generalul Ion Antonescu, [în vizită] la Berlin, intră în „Axă“, „Pactul tripartit“ al „Axei“ se încheiase la 27 septembrie 1940. Articolul 5 stabilea: „Germania, Italia și Japonia declară că sus-pomenitele hotărâri nu ating în niciun fel statutul politic ce există astăzi între

fiecare dintre puterile contractante și Rusia Sovietică“ (Se referă la pactul de neagresiune germano-sovietic din 1939 și la cel de neutralitate japono-sovietic, încheiat pe 5 ani, în 1941, primăvara). (La 27 septembrie în preajma încheierii. [Sic!]).

22 iunie 1941, România, fiind intrată în „Axă“, prin Antonescu, e silită să intre în război.

30 noiembrie 1941 România e somată din partea Angliei să înceteze ostilitățile contra Rusiei. Urmează starea de război între România și Anglia.

La **22 iunie** [a aceluși an], nici Marea Britanie, nici USA nu erau aliatare cu Rusia.

La **începutul lunii decembrie 1941**, România, fiind în „Axă“, urmează starea de război cu US America.

Haosul internațional va fi desigur cândva descins de comentatori, mai mult [sau] mai puțin competenți pe baze documentare. Eu țin să redau impresiile și experiențele mele referitoare la țara noastră.

Eram prezidentul Camerei, consilier regal și prezidentul „Frontului Renașterii“, până la schimbarea în „Frontul Națiunii“, cu Regele ca prezident. Funcțiile acestea îmi ofereau puțința să fiu în curent cu ceea ce se întâmpla, fiind în contact permanent cu toți actorii politici ai timpului.

Oricât de deprimantă fusese urmarea sfatului de la München, făcând dovada slăbiciunii și lipsei de pregătire războinică a Angliei și a Franței, totuși ne puteam consola cu: *qui habet tempus habet vitam*³⁶. Ne îngrijora campania stăruitoare desfășurată în Anglia, de Churchill³⁷ – la început strigăt în pustiu – pentru dezvoltarea aviației. Ea dovedea că englezii nu-și dădeau seama de gravitatea situației. Se vor fi încrezut și ei în Linia Maginot?

De altă parte întreaga individualitate a premierului Chamberlain făcea impresia unui simpatic om al păcii. Fotografiat veșnic cu ploierul în mână și cu soția alături, făcându-și plimbările, [acestea] trădau intenția de a răspândi liniștire și calm: „umbrela nu e tun“. Dar dacă noi, închiși din toate părțile, ne-am pomeni striviți între nemți și ruși, cum ne vom apăra? De unde și cum ne-ar putea veni armament pe calea aerului? Alianțe? Ce ne-ar putea ajuta? Ocupația ne-ar distruge...

Abilitățile și jongleriile noastre, pentru păstrarea neutralității, nu

găseau nicio considerație. Toți stăruiau pentru intervenția noastră armată. O nouă dovadă a lipsei lor de pregătire. Iar nepregătirea noastră părea a nu-i interesa.

Aflând de la comandantul armatei de vest, generalul Florescu-Minte că dânsul nu are competența de a se interesa de probleme politice – căzând această datorie asupra statului major – prin mai 1940 m-am dus la șeful M[arelui] St[at] M[ajor], generalul Țănescu³⁸. Acest moldovean cinstit mi-a comunicat că suntem destul de pregătiți spre a face față unui atac maghiar, eventual dacă ne-ar ataca simultan și bulgarii. Firește, considerând lungimea frontului nostru, dacă ne-ar ataca și nemții, și rușii, nu am putea rezista pe patru fronturi (contingentele disponibile erau modeste, de asemenea, armamentul și echipamentul etc.).

Pe Valea Timișului și a Prahovei, ca și pe Valea Oltului – peste [in] Carpați – soldații așezau grămezi de pietre, de câte 1-2 metri înălțime, în formă pătrată, astfel încât mașina trebuia să treacă în zigzag printre ele. În același timp, soldații tăiau trunchiuri groase de brazi și le clădeau să stea la îndemână, lângă șosea. Erau pregătiri naive contra tancurilor rusești și germane. Râdeau șoferii de asemenea pregătiri strategice. Părerea lor era că mult înainte de-a ajunge unii ori alții, până pe oricare dintre acele văi, de mult am fi fost siliți să capitulăm.

Încercările de apropiere față de URSS, pe care le dorea de mult Carol al II-lea și toți cei care ne dădeam seama de situație, deveniseră impracticabile. Nemții încheiaseră cu rușii „Pactul de Amiciție“. Ce mai putea spera să realizeze Gafencu la Moscova? În schimb Fabritius mă întrebă cu maliție, dacă trimiterea lui Gafencu, ca ministru în URSS, vrea să fie o dovadă de intenții neutre ale României?

Între timp, Horia Sima³⁹ și legionarii lui, care nu ținuseră cont la timpul său de ordinul lui C. Zelea Codreanu de a renunța la acțiune – provocând astfel executarea „Căpitanului“ lor –, făceau serviciu Germaniei, ca un grup paralel cu coloana a V-a. Sașii erau cuprinși de un delir nazist tot mai nestăpânit. Șvabii, fără elan național, purtau și ei cizme și capele de schi, simbolul nazismului, pe care îl exploatau ca [pe] o conjunctură economică avantajoasă. Pe lângă aceste organizații mai întâlneai, la toate ocaziile, recepții, expoziții, mese,

domni, economiști, comercianți, gazetari germani, veniți în România pentru afaceri ori studii. În fruntea economiștilor era Neubacher, care pregătea și apoi perfecționa aparatul de acaparare a petrolului, industriei etc., după plecarea Regelui Carol al II-lea. Până atunci fusese un vienez *gemütlich*⁴⁰, mare iubitor de țuică. Stelzer, ca prim-consilier de legăție, avea rolul de a face pe blegul; *ad-latus-ul*⁴¹ său, Klughist, un tinerel, făcea pe sincerul, de fapt, pe omul încrezut, lipsit de tact. Gerstenberg, generalul de aviație, la început colonel, veni la Cameră să se plângă că Regele nu-l primește și-mi înșiră lipsurile noastre aviatice, pe care trebuia să mă prefac a nu le cunoaște. Făcea impresia unui soldat de omenie.

Fabritius, ministrul, era om cu tact și, ca diplomat, nu dispunea de simpatia sașilor și [a] șvabilor. Curând după plecarea Regelui a fost înlocuit cu Killinger. Ce să-l caracterizez? Am avut ocazia, de diferite ori, să-l studiez. Va fi fost potrivit pentru multe misiuni, va fi fost un ideal de diplomat neamț în teritoriile ocupate, dar, pentru firea românească, Hitler nu a putut alege un om mai respingător. Discursurile lui antimaniste i-au revoltat pe românii cei mai toleranți și au provocat scrisoarea generalului Rădescu⁴², adresată lui, pentru care Rădescu a fost trimis în lagăr de mareșalul Antonescu. Că din ce motiv a ținut Germania mulțimea de gazetari și de experți tehnici în România, nu era de înțeles. Propagandiști? Și aceia care știau românește – prin felul lor, în contact cu lumea – mai mult îndispuneau, contribuind astfel la propaganda antigermană. Iar experții și-au creat reputația de ahtiați nesățioși de a acapara toate bogățiile țării. Ce plan frumos nu au elaborat d[e] e[xemplu] și pentru agricultură! (Atâta și atâta soia, nu cu prețul mondial de la Hamburg, ci cu preț fixat de „experți“. Același procedeu cu sămânța de floarea-soarelui etc.). Ei făceau planul, dar executarea era în mâna valahilor.

Dacă însă scopul a fost spionajul politic, economic, social, întregul aparat a contribuit numai la comiterea perpetuelor gafe care s-au produs, în timpul antonescian, de îndrumătorii de la centru, contra României și a românilor. Totuși, o figură simpatică se desprinde în amintirea mea, între atâția neghiobi, ca d[e] e[xemplu] tipul ziaristului care – abia sosit în țară, voind să se informeze – știa mai bine decât tine ce e[ste] și ce nu e[ste] în România și-i cunoștea mai